

7. Фурсова В.А. Модель оценки риска ликвидности коммерческих банков Украины с использованием нечетких описаний / В.А. Фурсова // Економіка: проблеми теорії та практики; У 4-х т. [Збірник наукових праць]. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2006. – Випуск 215. – С. 1039-1048.

Ключові слова: конкурентна стратегія, торговельне підприємство, споживча кооперація, система збалансованих показників, теорія нечітких множин.

Ключевые слова: конкурентная стратегия, торговое предприятие, потребительская кооперация, система сбалансированных показателей, теория нечетких множеств.

Key words: competitive strategy, commercial enterprise, consumer cooperatives, balanced scorecard, the theory of fuzzy sets.

УДК 331.5

ВІДНОВЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ СТАБІЛІЗАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Кабаченко Г. С., аспірант, Донецький національний університет, м. Вінниця

Кабаченко Г.С. Відновлення підприємницької активності населення в контексті стабілізації ринку праці Донецької області.

У статті досліджено стан підприємництва на території Донецької області, що характеризується: диспропорцією спеціалізації малих підприємств за видами економічної діяльності; нерівномірним розміщенням малих підприємств на території регіону; тенденцією щодо зменшення підприємництва у регіоні; нерівномірним розподілом людського капіталу за розмірами підприємств. Проведений аналіз свідчить, що малий та середній бізнес в регіоні розвивається уповільнено та нерівномірно. Його потенціал не реалізується в достатній мірі внаслідок ряду проблем, як на регіональному, так і на державному рівні, що є стримуючим фактором його розвитку, посиленням кризовими явищами. Запропоновано напрями відновлення та підтримки підприємницької активності, а саме: надання розвитку малого та середнього бізнесу статусу реального пріоритету в діяльності місцевих органів влади, формування механізму діючого партнерства між органами влади й бізнесом, консолідації зусиль органів влади і громадських об'єднань підприємців в питаннях підтримки, захисту прав та інтересів малого та середнього бізнесу, удосконалення регуляторного середовища, системи надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру, пошуку нових фінансових інструментів для розвитку бізнесу та залучення міжнародної донорської допомоги, розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу, розширення системи професійної освіти та підготовки кадрів для сфери підприємництва, створення умов для активізації його інвестиційно-інноваційної діяльності.

Kabachenko A. Restoration of entrepreneurial activity rate in the context of Donetsk region labor market stabilization.

In the article the state of entrepreneurship in Donetsk region, which is characterized by: disproportion specialization of small enterprises by economic activity; uneven deployment of small businesses in the region; the tendency to reduce business in the region; uneven distribution of human capital size enterprises. The analysis shows that small and medium businesses in the region and slowed develops unevenly. Its potential is not realized sufficiently due to several

problems at both the regional and the national level, which is a limiting factor for its development, enhanced crisis. The main problems of small and medium business are: the existence of legal, economic, administrative obstacles to the exercise of the rights to the business; instability of the financial system, the devaluation of the hryvnia, reducing the investment attractiveness of Donetsk region and Ukraine as a whole in connection with the anti-terrorist operation. Directions recovery and support entrepreneurial activity, namely the provision of SME status in real priority of the local authorities, the formation mechanism of the existing partnership between government and business, consolidate the efforts of government and business associations in matters of support, protect the rights and interests of small and medium businesses, improve the regulatory environment, the system of administrative services and issuing permits, finding new financial tools for business development and attracting international donor, the development of infrastructure to support small and medium businesses, the expansion of vocational education and training staff in the spheres of business, creating the conditions to enhance its investment and innovation.

Кабаченко А.С. Восстановление предпринимательской активности населения в контексте стабилизации рынка труда Донецкой области.

В статье исследовано состояние предпринимательства на территории Донецкой области, которое характеризуется: диспропорцией специализации малых предприятий по видам экономической деятельности; неравномерным размещением малых предприятий на территории региона; тенденцией к уменьшению предпринимательства в регионе; неравномерным распределением человеческого капитала по размерам предприятий. Проведенный анализ свидетельствует, что малый и средний бизнес в регионе развивается медленно и неравномерно. Его потенциал не реализуется в достаточной мере вследствие ряда проблем, как на региональном, так и на государственном уровне, что является сдерживающим фактором его развития, усиленным кризисными явлениями. Предложены направления восстановления и поддержки предпринимательской активности, а именно: предоставление развитию малого и среднего бизнеса статуса реального приоритета в деятельности местных органов власти, формирование механизма действующего партнерства между органами власти и бизнесом, консолидации усилий органов власти и общественных объединений предпринимателей в вопросах поддержки, защиты прав и интересов малого и среднего бизнеса, совершенствование регуляторной среды, системы предоставления административных услуг и выдачи документов разрешительного характера, поиска новых финансовых инструментов для развития бизнеса и привлечения международной донорской помощи, развития инфраструктуры поддержки малого и среднего бизнеса, расширения системы профессионального образования и подготовки кадров для сферы предпринимательства, создание условий для активизации его инвестиционно-инновационной деятельности.

Постановка проблеми. Сучасний стан в Україні характеризується переважно негативними тенденціями: триває процес закриття підприємств, зокрема через звуження сфери підприємницької діяльності, скорочується чисельність зайнятих осіб, прогресує міграція найбільш активної частини населення за кордон, значно збільшується рівень внутрішньої, в тому числі вимушеної міграції населення. У країні спостерігається погіршення економічної ситуації, загострення фінансової кризи, скорочення доходів та видатків державного бюджету, загострення соціальної нерівності, дискредитація права, що суттєво ускладнює можливості ведення підприємницької діяльності. Тому за таких умов актуальними є питання розробки та впровадження заходів, що спрямовані на відновлення, підтримку, збереження та розвиток малого та середнього бізнесу, як важливої складової економічного потенціалу регіону та рушійної сили економічної реабілітації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у вітчизняні економічні дослідження проблем розвитку малого та середнього бізнесу в сучасних

умовах підвищення рівня безробіття зробили С. Бандур, О. Балакірева, О. Грішнова, Т. Заяць, А. Колот, Е. Лібанова, Л. Лісогор, О. Макарова, В. Новіков, О. Новікова, І. Петрова, М. Семикіна, Л. Шаульська та інші. Разом з цим, проблема визначення сучасних тенденцій та розробки заходів, що спрямовані на відновлення підприємницької активності та сприяння зайнятості безробітного населення, а в сучасних умовах і такої категорії, як внутрішньо переміщені особи, є актуальною та потребує розробки дієвих інструментів та методів, що мають стати базою забезпечення стабілізації ринку праці.

Метою дослідження є аналіз діяльності служби зайнятості щодо сприяння розвитку самозайнятості населення, як альтернативи найманій праці в умовах соціально-економічного дисбалансу та появи нової категорії громадян, які потребують працевлаштування – внутрішньо переміщені особи, а також визначення основних напрямів відновлення підприємницької активності населення в контексті стабілізації ринку праці Донецької області

Результати дослідження. Перевагою малого та середнього бізнесу є мобільність, швидка адаптація, використання інновацій та новітніх технологій, що надає певні переваги в умовах ринкової економіки. Малий та середній бізнес забезпечує насичення ринку товарами та послугами, мобільно реагує на його кон'юнктуру, сприяє позитивним економічним та соціальним тенденціям в розвитку регіону. Тобто в сучасних умовах підприємництво сприятиме вирішенню проблем зайнятості населення. Зростання самозайнятості дозволить скоротити рівень безробіття і стимулювати розвиток малого та середнього підприємництва в регіоні. Сприяння самозайнятості населенню найбільш актуально при соціально-економічних дисбалансах, і як наслідок зростання безробіття та загострення соціальної напруженості. Вивчення цієї проблеми має більше практичне значення, особливо важливо це для Донецької області, яка опинилась в умовах ускладненої суспільно-політичної ситуації та збройного конфлікту, що суттєво вплинуло на погіршення соціально-економічного становища регіону.

Відновлення підприємницької активності населення є особливо актуальним. Передумови щодо вивчення цієї проблематики пов'язані, по-перше, з проблемою забезпечення збалансованості регіонального ринку праці Донецької області в умовах військових дій. Ключовим моментом для регіонального ринку праці є поява нової категорії громадян, які потребують працевлаштування - вимушені переселенці, з якими служба зайнятості зіткнулася вперше наприкінці 2014 року. Серед ВПО виявилася питома вага кваліфікованих фахівців з досвідом роботи, які є достатньо придатними для роботи у сфері самозайнятості. По-друге, з концентрацією у Донецькій області людського капіталу на великих ринкоутворюючих підприємствах, які сьогодні несуть збитки та вимушені скорочувати штатних працівників. По-третє, з недостатнім розвитком малого підприємництва в регіоні (в порівнянні з іншими регіонами) [1].

На противагу попереднім рокам, у 2014 році суттєво змінилися умови ведення бізнесу, що в регіоні загалом, а особливо на територіях проведення антитерористичної операції та бойових дій, торкнулося безпосередньо усіх суб'єктів господарської діяльності та суспільства в цілому. Негативно вплинули на розвиток малого і середнього підприємництва процеси, які спостерігались в Україні протягом року: погіршення фінансової ситуації, девальвація національної грошової одиниці, нестабільність банківської системи, втрата суб'єктами господарювання окремих ринків збуту продукції.

За умов, що склалися на Сході країни, спостерігається суттєве скорочення кількості підприємств (більше, ніж на 60%). Так, у Донецькій області станом на 01.01.2015 налічується 11355 підприємств, з яких 54 (або 0,5% від загальної кількості) – це великі підприємства, 768 (або 6,8%) - це середні підприємства, 10533 (або 92,7%) - малі підприємства. Станом на 01.01.2014 в області налічувалось 28731 підприємство, з яких 103 (або 0,4 % від загальної кількості) – це великі підприємства, 1587 (або 5,5 %) - це середні підприємства, 27041 (або 94,1 %) - малі підприємства. Таке суттєве скорочення зумовлено тим, що біля трьох четвертих малих підприємств було зосереджено в таких

великих містах - Донецьк (50,0%), Макіївка (5,8 %), Горлівка (3,5%), що розташовані на окупованій території. Значна частка середніх підприємств була розташована в місті Донецьк [2].

У структурі малого бізнесу за видами економічної діяльності, як і раніше, превалюють сфери діяльності не виробничого характеру, особливо ті, які мають відносно швидкий обіг засобів. Кількість підприємств малого бізнесу, які займалися оптовою та роздрібною торгівлею; ремонтом автотранспортних засобів, тимчасовим розміщенням та організацією харчування, хоча й зменшується з кожним роком, але продовжує займати найбільшу питому вагу в загальній кількості малих підприємств.

В структурі середнього бізнесу за видами економічної діяльності промисловими видами займалося 16,7 % підприємств; транспортом, складським господарством, поштовою та кур'єрською діяльністю – 10,2%; оптовою та роздрібною торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів – 4,2 %; будівництвом – 6,8%; сільським, лісовим та рибним господарством – 6,0 %.

У загальній кількості працюючих на підприємствах Донецької області питома вага найманих працівників малих підприємств складала 12,9 %, працівників середніх підприємств - 37,6 % відповідно. За підсумками 2014 року підприємствами малого бізнесу було реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 28036,7 млн.грн., що на 47,2%, менше, ніж у 2013 році. Підприємствами середнього бізнесу у 2014 році було реалізовано продукції (товарів, послуг) на суму 101050,6 млн.грн. (-53,3%) [2].

У сфері малого та середнього підприємництва області зайнято 358,2 тис. осіб, в тому числі: на малих підприємствах - 55,0 тис. осіб, на середніх підприємствах – 156,1 тис. осіб, кількість фізичних осіб – підприємців складала 127,1 тис. осіб, у них за наймом працювало 20,0 тис. робітників.

Тобто, стан малого підприємництва на території Донецької області характеризується [3]: диспропорцією спеціалізації малих підприємств за видами економічної діяльності, що є орієнтованими на посередницьку, торговельну діяльність (що гарантує прибуток на короткостроковому часовому періоді); нерівномірним розміщенням малих підприємств на території регіону, незначна присутність малого бізнесу у віддалених від промислових центрах містах (регіонах), що негативно впливає на процеси активізації економічної діяльності та створення робочих місць на території віддалених, периферійних районів; тенденцією щодо зменшення підприємництва у регіоні; нерівномірним розподілом людського капіталу за розмірами підприємств, який переважно сконцентровано на великих ринкоутворюючих підприємствах, що сьогодні несуть збитки та вимушені скорочувати чисельність працівників.

Проведений аналіз свідчить, що малий та середній бізнес в регіоні розвивається уповільнено та нерівномірно. Його потенціал не реалізується в достатній мірі внаслідок ряду проблем, як на регіональному, так і на державному рівні, що є стримуючим фактором його розвитку, посиленням кризовими явищами.

Основними проблемами розвитку малого і середнього підприємництва є [4]:

існування правових, економічних, адміністративних перешкод в реалізації прав на підприємницьку діяльність;

нестабільність фінансової системи, девальвація гривні;

зниження рівня інвестиційної привабливості Донецької області і України в цілому у зв'язку з проведенням антитерористичної операції;

підвищення тарифів на енергоресурси, скорочення внутрішнього споживчого попиту;

недосконалість нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності, складність адміністративних процедур;

висока вартість кредитних ресурсів для суб'єктів малого і середнього підприємництва, низький рівень фінансово-кредитної підтримки суб'єктів підприємницької діяльності для реалізації інноваційних проектів;

неналежне фінансування місцевих програм розвитку малого і середнього підприємництва;

обмеженість фінансових ресурсів для забезпечення належної роботи центрів надання адміністративних послуг та дозвільних центрів, як їх складової частини, незавершеність реформування системи надання адміністративних послуг;

недостатня ефективність роботи існуючих об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва, нерозвиненість інноваційної інфраструктури;

недостатні можливості для пошуку нових ділових партнерів та формування ділових зв'язків, подолання бар'єрів входження на нові ринки, стимулювання збуту та забезпечення конкурентоспроможності продукції;

недостатній кваліфікаційний рівень кадрів, що займаються підприємницькою діяльністю або бажають розпочати свою справу;

низька активність суб'єктів підприємництва щодо впровадження інновацій.

Ці та інші об'єктивні чинники, що перешкоджають розвитку підприємництва протягом останніх років, особливо загострилися внаслідок політично-економічної нестабільності в країні. Зменшення кількості замовлень, зростання цін на енергоресурси, неможливість оформлення кредитних ліній для розвитку підприємницької діяльності призвело до зниження фінансово-господарської активності підприємців, скороченню чисельності працюючих та значному зниженню доходів. Існуючі проблеми суб'єктам середнього, а особливо малого підприємництва, подолати самотужки без підтримки та допомоги дуже важко.

Зазначені проблеми спонукають до розвитку підприємницьких ініціатив населення, а особливо удосконалення державної політики у сфері стимулювання самозайнятості населення. Незважаючи на потужну програму підтримки безробітних осіб у відкриті власної справи, новостворені індивідуальні підприємства мають низьку оцінку виживання. Більше половини осіб припиняють свою підприємницьку діяльність у перший рік роботи. Слід зазначити, що Державна служба зайнятості націлена на сприяння підприємницької активності неконкурентоспроможних категорій населення, що шукають можливість докладання своїх сил у сфері підприємництва. Сьогодні на ринок праці вийшла нова категорія – внутрішньо переміщені особи, які переважно мають високу кваліфікацією, але не затребувані на ринку праці у зв'язку з об'єктивними причинами, що пов'язані зі спадом в економіці регіону та перевантаженням локальних ринків праці інших регіонів. Зараз вони є ключовими категоріями, на які націлена діяльність служби зайнятості щодо сприяння їх самозайнятості.

З метою зниження економічних витрат та підвищення економічної ефективності безробітних є необхідність в диференційованому підході щодо відбору кандидатів, яким сприятимуть у створенні власної справи. Програма підтримки самозайнятості службою зайнятості реалізується в 2 основних напрямках діяльності:

інформаційно-консультаційний напрямок, мета якого – активізація бізнес-мислення, підвищення мотивації до відкриття власної справи та набуття системи знань, вмінь та навичок в сфері організації самозайнятості незайнятого населення. Протягом 2015 року проведено понад 3 тис. заходів, в яких взяли участь майже 60 тис. осіб;

фінансова підтримка у вигляді «стартового капіталу» для осіб, які виявили бажання відкрити власну справу і успішно захистили бізнес-план. Протягом 2015 року Донецькою службою зайнятості було надана одноразова допомога на відкриття підприємницької діяльності 457 особам [5].

Аналіз контингенту осіб, що започаткували власну справу у 2015 році (табл. 1), свідчить щодо активності жінок у сфері самозайнятості, за віковою характеристикою превалює молодь у віці до 35 років (43%), за освітнім рівнем – люди з вищою освітою (45%) та профтехосвітою (31%), за терміном перебування на обліку найбільш активними є особи, що перебували на обліку від 6 до 1 року – 49 %.

Таблиця 1 – Контингент безробітних осіб, що отримали допомогу для започаткування власної справи у 2015 році [5]

Показник		%
Стать	чоловіки	49,0
	жінки	51,0
Вік	молодь у віці до 35 років	43,0
	від 35 до 45 років	34,0
	від 45 до 55 років	20,0
	від 55 до 60 років	3,0
Освіта	базова загальна	3,0
	базова вища	4,5
	повна загальна	6,4
	неповна вища	10,1
	повна вища	45,0
	профтехосвіта	31,0
Термін перебування на обліку в службі зайнятості	до 6 місяців	17,0
	від 6 місяців до 1 року	49,0
	від 1 року до 2 років	34,0

Вивчення бізнес-ніш, в яких безробітні відкрили власну справу свідчить, що майже кожен другий колишній безробітний відкрив власну справу в сфері оптової та роздрібно торгівлі, ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів, кожен одинадцятий - у сільському, лісовому та рибному господарствах, кожен сьомий – у професійній, науковій та технічній діяльності. (рис. 1)

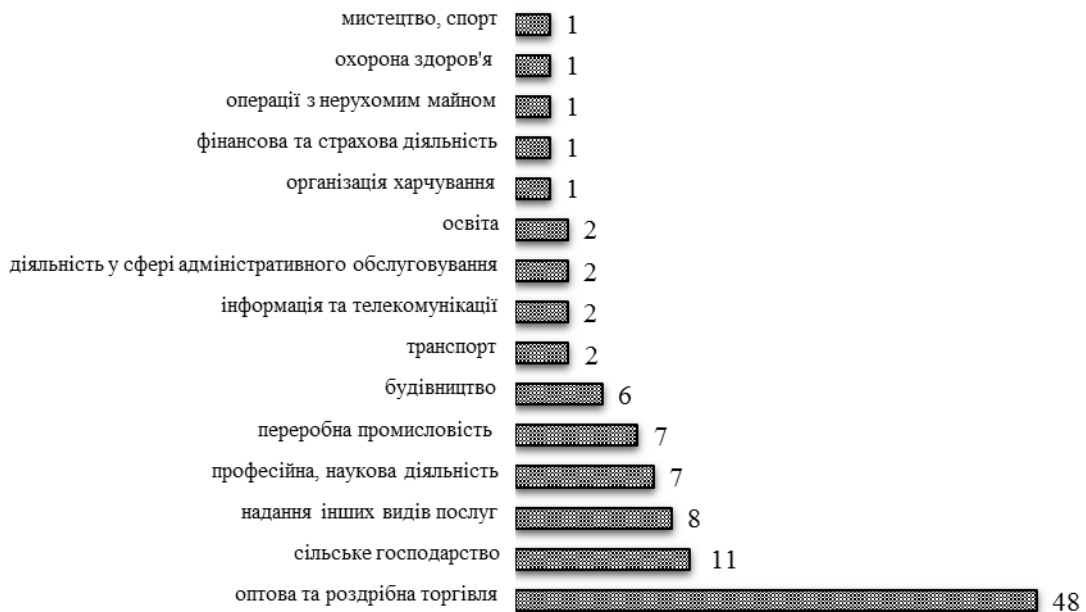

Рисунок 1 – Сфери діяльності у розрізі КВЕД щодо започаткування власної справи безробітними особами за сприянням Донецької служби зайнятості у 2015 році, % [5]

Міжнародний досвід свідчить, що потрібно мати декілька програм стимулювання самозайнятості, які розраховані, як на підтримку соціально вразливих категорій (недостатньо конкурентоспроможних) так і на конкурентоспроможних, тимчасово не працюючих осіб, що володіють високою кваліфікацією і досвідом роботи, які в подальшому спроможні розвивати підприємницьку ініціативу та створювати нові робочі місця [6].

Для служби зайнятості доцільним є впровадження таких напрямів вдосконалення діяльності щодо підтримки та розвитку підприємництва серед безробітних: проведення

моніторингу суб'єктів підприємницької діяльності, які відкрили власну справу за допомогою служби зайнятості та проявляють високу економічну стійкість, здатність до подальшого розвитку і генерування нових робочих місць; критерії відбору претендентів, які бажають відкрити власну справу (особлива увага повинна приділятися з'ясуванню у претендентів наявності твердої мотивації до створення власного індивідуального підприємства); аналіз економічних бізнес-ніш та перспективних бізнес-ідей сприятливих до розвитку самозайнятості в регіоні; стимулювання підприємців малого бізнесу, які започатковують власну справу в сфері економічної діяльності, що пов'язані з виробничим характером; розширення кола партнерів, з метою створення єдиного інформаційного простору для підтримки та зростання підприємницької ініціативи [7].

Таким чином, підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва повинна здійснюватися шляхом надання розвитку малого та середнього бізнесу статусу реального пріоритету в діяльності місцевих органів влади, формування механізму діючого партнерства між органами влади й бізнесом, консолідації зусиль органів влади і громадських об'єднань підприємців в питаннях підтримки, захисту прав та інтересів малого та середнього бізнесу, удосконалення регуляторного середовища, системи надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру, пошуку нових фінансових інструментів для розвитку бізнесу та залучення міжнародної донорської допомоги, розвитку інфраструктури підтримки малого та середнього бізнесу, розширення системи професійної освіти та підготовки кадрів для сфери підприємництва, створення умов для активізації його інвестиційно-інноваційної діяльності.

Основними напрямками розвитку малого і середнього підприємництва повинні стати:

впорядкування нормативного регулювання підприємницької діяльності: проведення громадських слухань, круглих столів, засідань дорадчих органів при місцевих органах виконавчої влади з обговорення проектів регуляторних актів; проведення громадської експертизи регуляторних актів органів місцевого самоврядування та громадських слухань за її результатами; надання повного комплексу адміністративних, консультаційних та інформаційних послуг платникам податків Донецької області; здійснення моніторингу роботи органів державного нагляду (контролю) [8; 9];

фінансово-кредитна та інвестиційна підтримка, створення нових робочих місць, подолання наслідків проведення АТО: надання суб'єктам підприємництва консультаційно-інформаційної та методичної допомоги з питань відновлення бізнесу на звільнених територіях після проведення АТО; організація «круглих столів» з питань інвестування, фінансування та подолання наслідків АТО за участю представників малого та середнього бізнесу; пошук нових фінансових інструментів для розвитку бізнесу, розширення видів фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва; створення площадок для постійної взаємодії бізнесу, влади та громадськості; визначення місцевими органами влади пріоритетних видів діяльності для кожної території, що можуть бути розвинуті за допомогою малого та середнього бізнесу; організація участі суб'єктів малого підприємництва у регіональних, міжрегіональних та міжнародних ярмарках, виставках; проведення науково-практичних конференцій, фестивалів, форумів з питань розвитку підприємництва; стимулювання безробітних до відкриття власної справи;

ресурсне та інформаційне забезпечення, розвиток інфраструктури підтримки підприємництва: створення регіонального інформаційного центру малого підприємництва, що забезпечує доступ до міжнародних банків даних; проведення роботи щодо роз'яснення норм податкового законодавства, насамперед, з використанням Інтернет-ресурсу; розвиток підприємницького потенціалу студентської молоді; удосконалення роботи діючих та сприяння створенню нових об'єктів інфраструктури підтримки підприємництва.

Висновки. Сучасний стан малого підприємництва на території Донецької області характеризується: диспропорцією спеціалізації малих підприємств за видами економічної

діяльності; нерівномірним розміщенням малих підприємств на території регіону; тенденцією щодо зменшення підприємництва у регіоні; нерівномірним розподілом людського капіталу за розмірами підприємств. За таких умов актуальним є спрощення умов для ведення бізнесу; удосконалення державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; підтримки суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на території проведення АТО; залучення фінансово-кредитних ресурсів у сферу малого та середнього підприємництва; формування соціальних замовлень громад з метою залучення інвестицій; стимулювання інвестиційної та інноваційної активності у сфері малого та середнього підприємництва; залучення суб'єктів малого та середнього бізнесу до участі в національних та регіональних проектах; підвищення рівня соціальної відповідальності малого та середнього підприємництва; забезпечення ресурсної, інформаційної підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва; забезпечення підвищення кваліфікації та підготовки кадрів для сфери малого та середнього бізнесу; розвиток підприємницького потенціалу студентської молоді; створення умов для розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього бізнесу. Реалізація запропонованих напрямів сприятиме відновленню підприємницької активності населення та стабілізації ринку праці Донецької області.

Список використаних джерел:

1. Навчальна програма ПРООН «Розвиток навичок підприємницької діяльності серед ВПО та місцевого населення Донецької та Луганської областей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://vpo-study.org/>.
2. Демографічна і соціальна статистика України [Електронний ресурс] / Держ. служба стат. України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ.: аналітична доповідь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/Shevchenko_03_11_15-927cc.pdf.
4. Регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва в Донецькій області на 2015-2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://donoda.gov.ua/?lang=ua&sec=03.04&iface=Public&cmd=view&args=id:4719>
5. Аналітичні та статистичні дані Донецького регіонального центру зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/don/control/uk/statdatacatalog/list>.
6. Развитие самозанятости в странах Европейского Союза и США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vneshmarket.ru/content/document_r_A4F92072-2395-4116-96E5-EE76169118C7.html.
7. Стратегія розвитку Донецької області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2015/06/Cstrategiya-rozvitku-Donetskoyi-oblasti-na-period-do-2020-roku.pdf.
8. Стимулювання розвитку малого підприємництва як складова диверсифікації економіки Сходу України: Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1327/>.
9. Єремєєва Т. Малый и средний бизнес в Украине: пути выживания [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ubr.ua/business-practice/laws-and-business/malyi-i-srednii-biznes-v-ukraine-puti-vyjivaniia-275169>.

Ключові слова: підприємницька активність, підприємництво, самозайнятість, малий бізнес, безробіття, служба зайнятості, стабілізація ринку праці.

Ключевые слова: предпринимательская активность, предпринимательство, самозанятость, малый бизнес, безработица, служба занятости, стабилизация рынка труда.

Keywords: entrepreneurial activity, entrepreneurship, self-employment, small businesses, unemployment, employment service, stabilization of the labor market.